

26. 3. 2021

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ochrana proti druhotné platební neplatnosti

Za druhotnou platební neschopnost se považuje situace, kdy dlužník není schopen hradit své závazky z důvodu neuhrazených pohledávek vůči svým odběratelům (zákazníkům). Dominovým efektem se může tento stav platební neschopnosti přenášet na další podnikatele, a tím ohrožuje fungování celé ekonomiky zejména v současné koronavirové krizi.

I přestože česká vláda napumpovala do ekonomiky stovky miliard korun, veřejné průzkumy napovídají, že české podniky se v období pandemie COVID-19 potýkají s nedostatečnou likviditou a že roste počet faktur hrazených po splatnosti.[\[1\]](#)

Druhotná platební neschopnost může vést až k úpadku společnosti, obzvlášť pokud ji doprovází další negativní vlivy jako například pokles poptávky. Lze očekávat, že s dalším pokračováním pandemie a vládních omezení bude přibývat podnikatelů, kteří se ocitnou v problémech. V současné době je proto důležité, aby každý podnikatel náležitě prověřil a sledoval finanční stabilitu svých obchodních partnerů a aby v rámci smluvních vztahů minimalizoval riziko a možné následky nedobytnosti svých pohledávek.

Jak prověřit zákazníka před uzavřením smlouvy?

Existuje řada veřejně dostupných zdrojů, ze kterých můžete získat informace o hospodářské situaci a platební morálce potenciálních zákazníků (resp. i dodavatelů). Před uzavřením jakékoliv smlouvy je především vhodné prolustrovat druhou smluvní stranu **v insolvenčním rejstříku** za účelem ověření, že proti ní není vedeno insolvenční řízení, resp. ani proti ní nebyl podán insolvenční návrh, nebo že nepodala návrh na moratorium před zahájením insolvenčního řízení či na mimořádné moratorium.[\[2\]](#)

Dalším nástrojem k ověření bezdlužnosti odběratelů je Centrální evidence exekucí spravovaná Exekutorskou komorou ČR (<https://www.ceecr.cz/>), v níž lze vyhledávat za drobný poplatek údaje o exekučních řízeních vedených proti konkrétní osobě.

Informace o ekonomické kondici obchodních partnerů je možné zjistit také z obchodního rejstříku. Účetní závěrka a u auditované společnosti také výroční zpráva a zpráva auditora se povinně zakládají do sbírky listin a obsahují údaje například o tom, zda společnost vykazuje zisk nebo ztrátu, zda má kladný nebo záporný vlastní kapitál nebo zda má závazky po splatnosti. Nicméně podnikatelé často zakládají tyto dokumenty do sbírky listin opožděně anebo je tam neukládají vůbec. Dále můžete v obchodním rejstříku najít informaci o zapsaném zástavním právu třetí osoby k podílu obchodní společnosti nebo o převodu majetku společnosti na jinou osobu v rámci přeměny společnosti či převodu obchodního závodu.

Platební morálku obchodního partnera můžete ověřit také z registru plátců DPH, kam se uvádí údaj o nespolehlivém plátcí DPH. Podle zákona o DPH je na základě rozhodnutí správce daně označen jako nespolehlivý plátcí DPH, který poruší závažným způsobem své povinnosti vztahující se ke správě daně.[\[3\]](#) Dále existují různé rejstříky dlužníků, u kterých je však vhodné ověřit jejich věrohodnost, jelikož v minulosti se v nich objevovaly nepravdivé informace. Bonitu obchodního partnera lze ověřit i tím, že si za poplatek vyhledáte v katastru nemovitostí konkrétní osobu podle IČO a zjistíte, zda vlastní nemovitý majetek. Z příslušných listů vlastnictví se navíc dozvíte, zda jsou nemovité věci zatížené zástavním nebo jiným právem třetí osoby. U významných

zakázek připadá v úvahu možnost požádat odběratele o doklad k prokázání zajištění finančních zdrojů.

Obdobným způsobem je možné prověřit i společnosti, ve kterých figurují stejné osoby jako u zákazníka (společníci a členové orgánů společnosti) včetně fyzických osob. Hloubka ověřování platební schopnosti a finanční stability zákazníka pochopitelně bude záviset na významu zakázky. V každém případě by však mělo dojít alespoň k ověření obchodního a insolvenčního rejstříku, které by měly být kontrolovány průběžně i při plnění smlouvy.

V případě pochybností o spolehlivosti zákazníka lze doporučit, aby pohledávky za takovým zákazníkem byly pojištěny proti riziku nezaplacení z důvodu komerčních rizik (zejména platební neschopnosti zákazníka) nebo případně i teritoriálních rizik (politicko-geografická rizika). Na českém trhu existuje více pojišťoven, které tento produkt nabízejí. U exportu na zahraniční trhy se rovněž nabízí možnost pojištění u Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP).

Jak ošetřit riziko neuhrazení pohledávek ve smlouvě se zákazníkem?

Nejspolehlivějším nástrojem dodavatele proti neplacení ze strany zákazníků jsou zálohové platby, zejména u výroby na zakázku, kdy nelze výrobky následně prodat u jiného odběratele. Z opačné pozice odběratele je naopak vhodné sjednat tzv. zádržné především u složitějších výrobků, kterým bude odložena splatnost části ceny (např. 10 %) pro zajištění situace, kdy se v době odložené splatnosti objeví vady a bude nutné je odstranit.

Čím kratší lhůtu splatnosti faktur se podaří dodavateli sjednat, tím samozřejmě lépe. Dále může smlouva se zákazníkem obsahovat ujednání o výhradě vlastnického práva. Kupující se v takovém případě stane vlastníkem až po úplném zaplacení ceny nebo eventuálně v jiném okamžiku sjednaném ve smlouvě. Výhrada vlastnického práva je vhodná především u produktů vyšší hodnoty, které může dodavatel následně prodat i jinému zákazníkovi nebo je jinak zpeněžit. U věci zapsané do veřejného seznamu působí výhrada vůči třetím osobám, jen pokud byla do tohoto seznamu zapsána. Jinak výhrada působí jen mezi smluvními stranami, tzn. prodávající nemůže požadovat vrácení věci od třetí osoby, která v dobré víře nabyla věc od kupujícího, a může tedy požadovat jen náhradu škody. Navíc je třeba upozornit na to, že vůči věřitelům kupujícího (zejména v případě insolvence kupujícího) působí výhrada vlastnického práva pouze tehdy, byla-li sjednána ve formě notářského zápisu nebo písemně s úředně ověřenými podpisy stran.

K zajištění plateb slouží také sankční instrumenty jako úrok z prodlení, smluvní pokuta nebo právo na odstoupení od smlouvy. Pokud není mezi dodavatelem a zákazníkem sjednán smluvní úrok z prodlení, bude zákazník povinen hradit zákonný úrok z prodlení (nyní 8,25 % ročně). Na rozdíl od smluvní pokuty u úroku z prodlení se může dlužná strana vyvinut z placení úroků, pokud neodpovídala za prodlení. U smluvní pokuty je třeba si dát pozor na to, že vylučuje jakoukoliv náhradu škody způsobenou porušením povinnosti utvrzené smluvní pokutou, jelikož funguje jako paušalizovaná náhrada škody. Nicméně od této zákonné úpravy se lze odchýlit smluvním ujednáním. Při utvrzení jakékoliv smluvní povinnosti smluvní pokutou by tedy oprávněná strana měla trvat na smluvním ujednání, podle kterého může vedle smluvní pokuty požadovat i náhradu škody. Maximální výše smluvní pokuty, kterou soudy obecně akceptují, je 0,5 % z dlužné částky denně. Nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta však není a priori neplatná, ale může být soudem snížena na návrh dlužné strany. Dodavatel by si měl také zachovat právo na odstoupení od smlouvy, aby mohl po zákazníkovi požadovat alespoň vrácení věci.

Dále by si měl dodavatel pohlídat, aby smlouva nevylučovala jeho právo na postoupení a započtení pohledávek za zákazníkem bez nutnosti souhlasu zákazníka. V případě, že se jedná o smlouvu se zahraničním obchodním partnerem, měla by česká smluvní strana usilovat o to, aby bylo jako

rozhodné právo zvoleno české právo a aby o případných sporech rozhodovaly české soudy. Tímto se alespoň minimalizují případné budoucí náklady spojené s vymáháním pohledávky.

V neposlední řadě riziko nezaplacení pohledávek se efektivně eliminuje prostřednictvím zajišťovacích institutů jako zástavní právo, směnka, osobní ručení, finanční či bankovní záruka. V odběratelsko-dodavatelských vztazích se zřizuje zástavní právo typicky např. k zásobám materiálu či hotových výrobků, strojům nebo pohledávkám z obchodního styku. Spolu se zástavním právem je vhodné sjednat také zákaz zcizení a zatížení, aby obchodní partner nemohl převést zástavu na třetí osobu, protože tento zákaz nevyplývá přímo z občanského zákoníku. V případě, že zástavní právo zajišťuje významnější pohledávky, lze doporučit, aby zástavní smlouva byla uzavřena ve formě notářského zápisu a zástavní právo bylo zapsáno do rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou ČR. Zástavní věřitel zapsaný v rejstříku zástav má totiž přednost před zástavním věřitelem nezapsaným v tomto rejstříku, i když jeho zástavní právo vzniklo dříve, resp. zástavní smlouva byla uzavřena dříve. V rejstříku zástav lze také ověřit, zda předmět zástavy již není zastaven ve prospěch jiné osoby. Dále je možné sepsat notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, který je exekučním titulem, tzn. že v případě prodlení dlužníka může věřitel okamžitě zahájit exekuční řízení. Zajištění osobním ručením nebo směnkou mohou poskytnout například mateřská společnost odběratele nebo fyzické osoby, které jsou v pozici jednatele či společníka odběratele.

Co dělat, když zákazníci přestanou platit?

Klíčové je řešit pohledávky po splatnosti včas. Čím starší pohledávka je, tím se snižuje šance na její úspěšně vymáhání. Jestliže se zákazník dostane do prodlení s placením, tak by dodavatel měl v první řadě zvážit pozastavení výroby a dodávek, jedná-li se o opakující se plnění nebo postupné plnění dílčími dodávkami, aby mu alespoň nevznikly další náklady.

Dalším krokem v této situaci může být uznání dluhu zákazníkem. Tím dojde k prodloužení promlčecí lhůty o 10 let ode dne uznání dluhu, resp. od okamžiku, podle kterého má dlužník zaplatit dluh dle uznání. Zároveň se v případě soudního sporu přesouvá důkazní břemeno o existenci dluhu z věřitele na dlužníka. To bývá značná výhoda, neboť dlužník zpravidla u soudu nároky věřitele zpochybňuje a namítá, že nebylo řádně a včas dodáno, a nároky z toho vyplývající následně započítává proti žalované částce v rámci své procesní obrany. Spolu s uznáním dluhu může být sjednán i splátkový kalendář. Ten by měl zahrnovat ztrátu výhody splátek, případně částečnou úhradu při podpisu a vyšší úroky či smluvní pokutu za prodlení s placením dle splátkového kalendáře. Naopak ve prospěch dlužníka může být sjednáno, že v případě zaplacení určité části dluhu bude zbývající část dluhu prominuta.

V případě zastavení plateb na straně zákazníka může dodavatel požadovat také dodatečné zajištění ve formě zástavního práva či jiných zajišťovacích institutů (směnka, osobní ručení). Je však nutné upozornit na to, že pokud by se zákazník nacházel ve faktickém úpadku (tzn. i před zahájením formálního insolvenčního řízení), může být takové zástavní právo následně zpochybněno. Insolvenční správce totiž může podat žalobu na určení neúčinnosti poskytnutí takového zajištění. Proto je na místě distresovou situaci dlužníka ověřit například tím, že předloží souhlas bankovních věřitelů se zřízením zástavního práva. Případně může dodavatel požadovat poskytnutí zajištění od mateřské či sesterské společnosti zákazníka nebo od členů statutárního orgánu apod.

Pokud mají dodavatel a odběratel mezi sebou vzájemné peněžité pohledávky, může dodavatel vyřešit prodlení odběratele se zaplacením tím, že provede jednostranné započtení pohledávek. Při jednostranném započtení je nutné dodržet zákonné podmínky. Především aktivně započítávaná pohledávka, kterou má dodavatel za odběratelem, musí být splatná. Jednostranně nelze započítat pohledávky nejisté nebo neurčité.

Pokud to smlouva nezakazuje, může dodavatel své pohledávky za zákazníkem postoupit za úplatu třetí osobě i bez souhlasu zákazníka. Dodavatel sice obvykle prodá pohledávku za sníženou cenu, nicméně nemusí vynaložit náklady na vymáhání pohledávky. V postupní smlouvě je třeba z pozice postoupitele (původního věřitele) vyloučit ručení za nejistou nebo zhoršenou dobytost pohledávky podle ustanovení § 1885 odst. 1 obč. zák.

Jak dále postupovat při vymáhání pohledávky?

Pro účely případného vymáhání neuhrazených pohledávek je nezbytné, aby byla řádně vedena související dokumentace (podepsané smlouvy, faktury, dodací listy apod.). Každý věřitel si rovněž musí hlídat promlčení svých nároků. Obecná promlčecí lhůta podle občanského zákoníku účinného od roku 2014 činí tři roky ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, tzn. kdy se oprávněna osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty.

V případě, že má dodavatel (věřitel) zástavní právo k majetku zákazníka (dlužníka) nebo jiné zajištění, tak může řešit neuhrazené pohledávky po splatnosti realizací tohoto zajištění. Zahájení výkonu zástavního práva je však nutné předem písemně oznámit dlužníkovi. Základními způsoby výkonu zástavního práva dle občanského zákoníku jsou zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo soudní prodej zástavy. Zástavní smlouvou lze sjednat i přímý prodej zástavy nebo tzv. propadnou zástavu, u níž se ovšem musí dát pozor na stanovení hodnoty předmětu zástavy, neboť musí odpovídat obvyklé ceně v okamžiku realizace zástavního práva. V případě uplatnění nároku z ručení musí věřitel nejprve písemně vyzvat k plnění dlužníka.

Jestliže se věřiteli nepodaří dosáhnout zaplacení pohledávky mimosoudně, tak nezbyvá než ji vymáhat soudně. Nejméně sedm dní před podáním žaloby musí věřitel zaslat dlužníkovi předžalobní výzvu včetně upozornění, že pohledávku uplatní u soudu, pokud ji dlužník neuhradí. Žalobci totiž hrozí riziko nepřiznání náhrady nákladů, pokud by žaloba byla podána bez řádné předžalobní výzvy. Žaloba bývá často i nástrojem k uzavření smíru s protistranou. Nicméně žalobce musí počítat s náklady na soudní poplatek a případně právní zastoupení, za které mu však soud v případě úspěchu ve sporu přiznává náhradu. U pohledávek na peněžitě plnění do 1 mil. Kč lze podat návrh na vydání elektronického platebního rozkazu, u kterého je stanoven nižší soudní poplatek. Současně je třeba vzít v úvahu, že soudní řízení zpravidla trvá minimálně jeden rok, u jednodušších případů standardně dva až tři roky a u komplikovanějších i delší dobu. Dle našich zkušeností ani rozhodčí soudy nebývají o moc rychlejší.

Jak bylo zmíněno v úvodní části, důležité je rovněž sledovat insolvenční rejstřík a průběžně kontrolovat, zda nebylo proti některému z dlužníků zahájeno insolvenční řízení. V takovém případě totiž bývá zásadní včasná reakce a uplatnění nároků věřitele. Pohledávky lze přihlásit nejpozději do dvou měsíců od prohlášení úpadku dlužníka. Zároveň do rozhodnutí o úpadku může věřitel (dodavatel) započítávat své vzájemné pohledávky za dlužníkem (zákazníkem), například proti pohledávce zákazníka vůči dodavateli na zádržné. Poté je možnost započtení vzájemných pohledávek značně omezena, nebo dokonce v případě povolení reorganizace zcela vyloučena. V každém případě má smysl přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení (včetně nezajištěné pohledávky), i když procento uspokojení bude pravděpodobně velmi nízké, neboť věřitel poté může alespoň požádat o vrácení již odvedené DPH a zároveň může jako věřitel hlasovat o osudu dlužníka. Přihláška pohledávky musí být řádně odůvodněna a musí k ní být přiloženy dokumenty prokazující její existenci a výši (obdobně jako u standardní žaloby).

S ohledem na přetrvávající pandemii a protiepidemická opatření ochromující ekonomiku lze očekávat, že bude přibývat počet podnikatelů, kteří se ocitnou v nepříznivé finanční situaci. Proto by si měl každý podnikatel zásadně hlídat pohledávky vůči svým obchodním partnerům. Klíčové přitom je ověřování platební schopnosti obchodního partnera, řádné vedení dokumentace a včasné řešení

pohledávek po splatnosti.

Mgr. Bc. Jiří Prouza,
advokát

Mgr. Paula Bronišová,
advokátní koncipientka

CERHA HEMPEL

Kališ & Partners

[CERHA HEMPEL Kališ & Partners](#)

Týn 639/1
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 111 711
e-mail: office@cerhahempel.cz

[1] Podle Barometru platební morálky zpracovaného společností Atradius došlo v ČR k průměrnému meziročnímu nárůstu celkové hodnoty B2B faktur po splatnosti o 63 % (z přibližně 24% podílu B2B faktur po splatnosti v roce 2019 na 39% během pandemie v roce 2020) - viz >>> [zde](#).

[2] V rámci transpozice směrnice EU 2019/1023 o preventivní restrukturalizaci a insolvenční reformě by měl vzniknout také rejstřík restrukturalizací (buď samostatně, nebo jako součást insolvenčního a restrukturalizačního rejstříku), v němž budou zaznamenány informace o dlužnících procházejících neformální (preventivní) restrukturalizací.

[3] Generální finanční ředitelství vydalo k definici tzv. nespolehlivého plátce metodiku s konkrétními příklady. Dostupné >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)

- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)